וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף קוֹלוֹ של רִידְיָא – מלאך הממונה על השקאת השדות, כשקורא למים העליונים שימטירו גשמיהם ולתהום התחתון שיוציא מימיו, ונשמע קולו בכל העולם. וּבָעוּ רַבָּנָן רַחֲמֵי אַנְשָׁמָה בְּשָׁעָה שֶׁיּוֹצְאָה מִן הַגּוּף – ורבנן ביקשו רחמים לפני ה' שיהיה הפסק לקול היוצא בשעה שהנשמה יוצאת מן הגוף, וּבְטֵלְוֹהָ.

הגמרא מביאה ראיה לדברי רבי שילא שקריאת הגבר היא קריאת התרנגול: תָּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי שִׁילָא, הַיּוֹצֵא יחידי לַדֶּרֶךְ קוֹדֶם קְרִיאַת הַגֶּבֶר – לפני קריאת התרנגול כדלהלן, דָּמוּ בְּרֹאשׁוֹ – עוון מותו מוטל על ראשו, שהוא המית את עצמו בזה שיצא לדרך בשעה זו, שזמן זה מסוכן מפני המזיקין. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, שהזמן המסוכן ליציאה הוא עַד שֶׁיִּשְׁנֶה – שהתרנגול יקרא שתי פעמים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים עַד שֶׁיְּשַׁלֵּשׁ – שיקרא שלש פעמים. מבארת הברייתא: וּבְאֵיזֶה תַּרְנְגוֹל אָמְרוּ שלא יצא לדרך עד שיקרא, בְּתַרְנְגוֹל בֵּינוֹנִי, שלא מקדים את קריאתו ולא מאחר את קריאתו. ומוכח מברייתא זו שקריאת הגבר היא קריאת התרנגול.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹלִין לָרֶגֶל, היתה העזרה מלאה אנשים והיו עוֹמְדִין צְפוּפִין, שמרוב דוחק כל אחד צף על גבי חבירו ואינו יכול לזוז ואף רגליו עומדות באויר. וּמְשְׁתַּחֲוִים רְוָוחִים – וכשהיו משתחווים נעשה נס והיה המקום מתרחב עד שהיה ביניהם ארבע אמות, בכדי שלא ישמע אדם את וידוי חבירו כדי שלא יתבייש, ומתוך הדחק היו נִמְשָׁכִין ויוצאים מעזרת ישראל דרך המקום שבין צידי ההיכל לכתלי העזרה לְאַחַת עֶשְׂרֵה אַמָּה שהיו מֵאֲחוֹרֵי בֵּית הַכַּפּוֹרֶת עד הכותל המערבי. מקשה הגמרא: מַאי קָאָמַר – כיון שנעשה נס והשתחוו רווחים מדוע היו צריכים להתפשט ולצאת אל מאחורי בית הכפורת. מתרצת הגמרא: הָכִי קָאָמַר, אַף עַל פִּי שֶׁמרוב האנשים שהיו בעזרה היו נִמְשָׁכִין לפני שהשתחוו אל תוך לְאַחַת עֶשְׂרֵה אַמָּה שמֵאֲחוֹרֵי בֵּית הַכַּפּוֹרֶת וְהיו עוֹמְדִים צְפוּפִין, מכל מקום בְּשֶׁהֵן מִשְׁתַּחֲוִין, היו באים למזרח מול ההיכל ומִשְׁתַּחֲוִין רְוָוחִים.

וְזֶה – נס זה שהיו עומדין צפופים ומשתחווים רווחים, היה אֶחָד מֵעֲשָׂרָה נִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּמִקְדָּשׁ. דִּתְנַן במשנה (אבות פ"ה מ"ה), עֲשָׂרָה נִסִּים נַעֲשׂוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, א. לֹא הִפִּילָה אִשָּׁה עוברה מֵרֵיחַ בְּשַׂר חַקְּדֶשׁ שנשרף על גבי המערכה ונצלה שם, ואף שהצלי עושה ריח חזק שמעורר תאוה לאכול. ב. וְלֹא הִסְרִיחַ בְּשַׂר הַקֹּדֶשׁ מֵעוֹלָם, אף שפעמים היו עומדים האיברים על המזבח שנים או שלשה ימים. ג. וְלֹא נִרְאָה זְבוּב בְּבֵית הַמִּטְבָּחַיִם, שהיו בעזרה שולחנות של שיש שעליהם היו מדיחים את האימורים, ואף שבמקום כזה דרך להימצא זבובים, לא היה זבוב יורד עליהם. ד. וְלֹא אֵרַע קֶרִי לְכֹהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, שכיון שהיא טומאה שיוצאת מגופו הוי דבר מגונה ומכוער יותר משאר טומאות. ה. וְלֹא נִמְצָא פְּסוּל בָּעוֹמֶר שהיו מביאים להתיר את התבואה החדשה, ונצרך היה נס זה, שאם היה נפסל לא היתה אפשרות להביא אחר במקומו, משום שזמן קצירתו הוא דווקא בליל ששה עשר בניסן והיו קוצרים רק כשיעור שיצא ממנו עשרון. ו. וּבְשְׁתֵּי הַלֶּחֶם שהיו מביאים בעצרת, גם כן לא אירע פסול, והוצרכו לנס מפני שאם היה נפסל לא היה לו תשלומין, כיון שאפייתו היא דווקא מערב יום טוב לפי שאינה דוחה לא שבת ולא יום טוב. ז. וּבְלֶחֶם הַפָּנִים גם לא אירע פסול, והוצרכו לנס מפני שאפייתו מערב שבת ואינה דוחה שבת, וממילא תתבטל המצוה שהרי סידור לחם הפנים הוא רק בשבת. ח. עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים רְוָוחִים, כמבואר לעיל. ט. וְלֹא הִזִּיק נָחָשׁ וְעַקְרָב בִּירוּשָׁלַיִם מֵעוֹלָם. י. וְלֹא אָמַר אָדָם לַחֲבֵרוֹ צַר לִי הַמָּקוֹם שדיירתי דחוקה ומזונותי דחוקים שָׁאלִין בִּירוּשָׁלַיִם.

שואלת הגמרא: פְּתַח בְּמִקְדָּשׁ וְסַיֵּים בִּירוּשָׁלַיִם – המשנה התחילה לומר שהעשרה ניסים נעשו בבית המקדש, וסיימה בשני ניסים שהיו בירושלים, שלא הזיק נחש ועקרב ולא אמר אדם צר לי המקום. מיישבת הגמרא: אִיבָּא תַּרְתֵּי אַחֲרָנֵיתָא בַּמִּקְדָּשׁ – מצינו שני ניסים אחרים שהיו במקדש והם משלימים לעשרה ניסים שהיו במקדש, דְּתַנְיָא, מֵעוֹלָם לֹא כָּבוּ גְּשָׁמִים אֵשׁ שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרָכָה, ואף שלא היה תקרה מעל המזבח, שאם תכבה האש לא יוכלו להקריב אימורים והבשר יאסר באכילה, וַעֲשָׂן הַמַּעֲרָכָה שהיה מיתמר ועולה כלפי מעלה, אף בו נעשה נס, שֶׁאֲפִילּוּ כָּל הָרוּחוֹת שֶׁבָּעוֹלָם בָּאוֹת וּמְנַשְּׁבוֹת בּוֹ, אֵין מְזִיזוֹת אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ.

מקשה הגמרא: וְתוּ לֵיכָּא – האם אין עוד ניסים שנעשו במקדש, וְהָתַנְיָא רַב שְׁמַעְיָה בְּקַלְנְבוּ (–שם מקום), שְׁכֵרֵי כְּלֵי חֶרֶס שבישלו בהם קדשים, ונאסרים מחמת הבליעה משום נותר וטעונים שבירה, והיו צריכים לשברם במקום קדוש, נִבְלָעִין היו בְּמְקוֹמָן בעזרה, ואם לא שהיו נבלעים, היו אשפתות של שברים בעזרה. וְאָמַר אַבַּיֵי, עוד נס היה מעין זה, מוּרְאָה – זפק וְנוֹצָה של עולת העוף שהיו נוטלים עם הזפק ומסירים לפני ההקטרה ומניחים במזרח המזבח, וְדִישׁוֹן – האפר שנשאר על מִזְבַּח הַפְּנִימִי, וְדִישׁוֹן מזה שנשאר מהדלקת הַמְּנוֹרָה, שהיה הכהן מניח את שני אלו בכל בוקר במקום שמניחים את תרומת הדשן במזרח המזבח, היו נִבְלָעִין בְּמְקוֹמָן – במקום שהיו מניחים אותם, דהיינו לצד המזבח במזרחו. הרי נמצינו שהיו עוד ניסים במקדש ומדוע נקטה המשנה רק עשרה. מתרצת הגמרא: פְּסוּלֵי תְּלָתָא הֲווּ – אותם שלשה ניסים בשלשת הדברים שלא נפסלו, עומר, שתי הלחם, ולחם הפנים, חֲשַׁבִינְהוּ בְּחַד – יש להחשיבם כנס אחד, ואם כן אַפֵּיק תְּרֵי – הוצא שנים מן המנין, שהרי במקום שלשה ניסים אתה מחשיב אותם לנס אחד וְעַיֵּיל תְּרֵי – והוסף את שני הניסים, האחד, בליעת שברי כלי חרס, והשני, בליעתן של המוראה והנוצה, דישון מזבח הפנימי והמנורה. שואלת הגמרא: אִי הָכִי שמחשיבים את שלשת הניסים של הדברים שלא נפסלו כנס אחד, בְּלוּעִין נַמִּי תְּרֵי חֲווּ – הרי גם שני הניסים של הדברים שנבלעו במקומם חֲשַׁבִינְהוּ בְּחַד – נחשיב כנס אחד, ואם כן חֲסְרוּ לְהוּ נס אחד למנין העשרה. מיישבת הגמרא: אִיבָּא נַמֵּי אַחֲרִיתִי – יש עוד נס שלא מנינו, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, גָּם גָּדוֹל הָיָה נַעֲשֶׂה בְּלֶחֶם הַפָּנִים, שהיה סְלוּקוֹ כְּסִדּוּרוֹ – כשהיו מסלקים את לחם הפנים, היה עדיין חם כמו שהניחו אותו, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א' כא ז) לְשׂוּם לֶחֶם חם בְּיוֹם הִלָּקְחוֹ, ולומדים מכאן שביום הלקחו הוא היה חם.

מקשה הגמרא: וְתוּ לֵיכָּא – האם לא היו עוד ניסים שנעשו בבית המקדש, וְהָאָמַר רַבִּי לֵוִי, דָּבָר זֶה מְסוֹרֶת בְּיָדֵינוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ, שמָּקוֹם אָרוֹן אֵינוֹ מִן הַמִּדָּה – הארון לא היה ממעט ממקום בית קדשי הקדשים כלום, שהרי שנינו בברייתא (ב"ב צט.) שהארון שעשה משה, ממנו ועד לכותל קודש הקדשים היה עשר אמות לכל רוח, וכתוב בפסוק (מלכים א' ו כ) וְלִפְנֵי הַדְּבִיר עֶשְׂרִים אַמָּה אֹרֶךְ וְעֶשְׂרִים אַמָּה רֹחַב', שכל רוחב קודש הקדשים היה עשרים אמות וזה היה הרווח שבין הארון לשני הכתלים הרי שנס היה שלא תפס הארון כלום. וְאָמַר רַבְּנַאי אָמַר שְׁמוּאֵל, עוד נס היה, שהַכְּרוּבִים – גוף הכרובים שעשה שלמה שעמדו על הארץ ליד הארון, כְּנֶגֶד הֶיוֹ עוֹמְדִין, משום שכנפיהם היו תופסים את כל רוחב קודש הקדשים וגופם לא תפס מקום כלל. מתרצת הגמרא: נִיפֵּי דְּרָבֵי קָא חָשֵׁיב – ניסים הנעשים בעזרה מחוץ להיכל, וידועים לכל, החשיב אותם התנא במנין העשרה ניסים, נִיפֵּי דְּנָוֵאי – ניסים הנעשים בפנים, כגון ניסים אלו של ארון וכרובים שנעשו בתוך קודש הקדשים לֹא קָא חָשֵׁיב. שואלת הגמרא: אִי הָכִי שאינו מחשיב את הניסים שנעשו בפנים, מדוע מחשיב את הנס של לחם הפנים שהיה חם ביום הלקחו, הרי לֶחֶם הַפָּנִים נַמֵּי נִיפֵּי דְּנָוֵאי הוּא – נס שנעשה בפנים, שהוא בתוך ההיכל. מיישבת הגמרא: לֶחֶם הַפָּנִים נִיפֵּי דְּרָבֵי הוּא – הנס של לחם הפנים נחשב נס שנעשה בחוץ, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, מַאי דִּכְתִיב 'עַל הַשֻּׁלְחָן הַטָּהֹר' (ויקרא כד ו), ויש לדייק, 'טָהוֹר' מִכְּלָל שֶׁהוּא טָמֵא – משמע שיכול להיות טמא, וקשה, כיצד יכול להיות טמא,

והרי השולחן כְּלִי עֵץ הֶעָשׂוּי לְנַחַת הוּא – להיות במקום אחד, ואינו עשוי להיטלטל, וְהדין הוא שכָּל כְּלִי [עֵץ] הֶעָשׂוּי לְנַחַת אֵינוֹ מְקַבֵּל טוּמְאָה, וְחוֹצֵץ בְּפָנֵי טוּמְאָה, שאם יש תחתיו טומאה הוא חוצץ ואין מה שמעליו נטמא, ואם כן מדוע כתוב 'השולחן הטהור'. אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁמַּגְבִּיהִין אוֹתוֹ – את השולחן כדי להראותו לְעוֹלֵי רְגָלִים, וְאוֹמְרִים לָהֶם, רְאוּ חֲבִתְכֶם לִפְנֵי הַמָּקוֹם שֶׁנעשה הנס בלחם הפנים שהיה חם בשעת פִּילּוּקוֹ כְּבשעת סִדּוּרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר 'לְשׂוּם לֶחֶם חֹם בְּיוֹם הֻלְקְחוֹ', ולכן נחשב השולחן דבר המיטלטל, ומקבל טומאה. ומכיון שהיו מראים אותו לעולי רגלים שבחוץ נחשב גם כן נס שנעשה בחוץ.

שואלת הגמרא: וְתוֹ לֵיכָּא – האם לא היו עוד ניסים בבית המקדש, וְהָאֲמַר רַב אוֹשַׁעְיָא, בְּשָׁעָה שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, נָטַע בּוֹ כָּל מִינֵי מְגָדִים שֶׁל זָהָב – אילנות של כל מיני פירות עשויים מזהב, וְהָיוּ מוֹצִיאִין בדרך נס פֵּרוֹתֵיהֶן בִּזְמַנָּן – בזמן ששאר אילנות מוציאים את פירותיהם. וּכְשֶׁהיתה הָרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת בָּהֶן, היו הפירות נוֹשְׁרִין, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים עב טז) 'יִרְעַשׁ כַּלְּבָנוֹן פִּרְיוֹ' – שפירותיהם של ישראל ירעשו כפירות הלבנון, ולבנון הוא בית המקדש, וּכְשֶׁנִּכְנְסוּ נָכְרִים לַהֵיכָל, יָבֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (נחום א ד) 'וּפָרַח לְבָנוֹן אָמְלָל' – הפרח שהיה בבית המקדש התייבש, וְעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִירָן לעתיד לבוא, שֶׁנֶּאֱמַר בנבואה על העתיד לבוא (ישעיהו לה ב), 'פָּרֹחַ תִּפְרַח וְתָגֵל אַף גִּילַת וְרַנֵּן כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן נִתַּן לָהּ', ודורשים 'פרוח תפרח' על מגדים אלו שנטע שלמה שיפרחו שוב. מכל מקום למדנו שהיה עוד נס. מיישבת הגמרא: נִיסֵּי דִּקְבִיעֵי לֹא קָא חָשִׁיב – ניסים שקבועים ועומדים תמיד במקומם לא מנה התנא במנין הניסים שנעשו בבית המקדש. מוסיפה הגמרא: הַשְׁתָּא דְּאָתֵית לְהָכִי – מעתה שבאת לתירוץ זה שניסים הקבועים לא החשיב, אפשר לתרץ גם את הקושיא לעיל מדוע לא נמנה הנס של הארון והכרובים שלא תפסו את מקומם, שכן אָרוֹן וּכְרוּבִים נָמֵי נִיסֵּי דִּקְבִיעֵי נִינְהוּ, ולכן לא מנה אותם.

אָמַר מַר – הובא לעיל בברייתא, וַעֲשַׂן הַמַּעֲרָכָה אין הרוחות מזיזות אותו ממקומו. מקשה הגמרא: וּמִי הֲוָה עָשָׁן בַּמַּעֲרָכָה – האם עלה כלל עשן מהמערכה. וְהָתַנְיָא בברייתא, חֲמִשָּׁה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בָּאֵשׁ שֶׁל מַעֲרָכָה – בגחלת שירדה מן השמים בימי שלמה, א. רְבוּצָה כַּאֲרִי – היתה מונחת על המזבח כרביצת אריה. ב. וּבָרָה כַּחַמָּה – שאינה אדומה כאש רגילה שלנו. ג. וְיֵשׁ בָּהּ מַמָּשׁ – שגם בשלהבת היו יכולים למשמש כמו בגחלים שלנו. ד. וְאוֹכֶלֶת לַחִין כַּיבֵשִׁין – שלא היתה נכבית מחמת בשר לח שהיו זורקים עליה אלא היתה שורפת גם אותם. ה. וְאֵינָהּ מַעֲלָה עָשָׁן. וקשה על מה שאמרה הברייתא שלא היו הרוחות מזיזות את העשן. מתרצת הגמרא: כִּי קָא אָמְרִינַן שלא היו הרוחות מזיזות את העשן, כְּרַהֲדְיוֹט – באש שהיו מוסיפים על המערכה, דְּתַנְיָא, נאמר בפסוק (ויקרא א ז) 'וְנָתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ', למדים מכאן שאַף עַל פִּי שֶׁאֵשׁ יוֹרֶדֶת מִן הַשָּׁמַיִם, מכל מקום מִצְוָה לְהָבִיא מִן הַהֶדְיוֹט – שבני אהרן הכהנים יתנו גם הם אש על המזבח.

מקשה הגמרא: וכי האש שעל המערכת היתה נראית רְבוּצָה כַּאֲרִי, וְהָתַנְיָא, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא מִנַּן הַכֹּהֲנִים, אֲנִי רְאִיתִיהָ את אש המערכה, וּרְבוּצָה כְּבֶלֶב. מתרצת הגמרא: לֹא קַשְׁיָא, כָּאן – מה שמבואר שהיתה רבוצה כארי היה זה בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן, כָּאן – מה שראה רבי חנינא שהיתה רבוצה ככלב היה בְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי. שואלת הגמרא: וּבְמִקְדָּשׁ שֵׁנִי מִי הֲוַאי – האם היתה אש של שמים במערכה, וְהָאֲמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר אִינְיָא, מַאי דִּכְתִיב בנבואת חגי (חגי א ח) על מקדש שני שאמר ה' 'וּבְנוּ הַבַּיִת וְאֶרְצֶה בּוֹ וְאִכָּבְדָ', שכתוב 'וְאִכָּבְדָ' חסר ה"א, וְקָרְיֵנַן 'וְאֶכָּבְדֶה' – ובקריאה קוראים 'ואכבדה' בה"א, מַאי שְׁנָא דִּמְחוּסַּר ה"א – מה הטעם שחסר בכתיב ה"א, ומבאר רב שמואל בר אינייא, שחסרון האות ה"א בא לרמוז על אִלּוּ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים שֶׁהָיוּ בֵּין מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן לְמִקְדָּשׁ שֵׁנִי – שהיו במקדש ראשון ולא היו במקדש שני, וְאִלּוּ הֵן: א. אָרוֹן וְכַפּוֹרֶת וּכְרוּבִים. ב. אֵשׁ של מערכה שרק בבית ראשון ירדה מן השמים. ג. וּשְׁכִינָה שלא שרתה בבית שני כמו בבית ראשון. ד. וְרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ – בבית שני משנת ארבע לדריוש לא שרתה רוח הנבואה בנביאים. ה. וְאוּרִים וְתוּמִּים, שבבית שני לא היו משיבים לנשאלים בהם. מכל מקום מפורש שלא ירדה אש מן השמים בבית שני, ואם כן איך ראה אותה רבי חנינא רבוצה ככלב. מתרצת הגמרא: אָמְרִי, אֵין מִיהָוֶה הָוָה – אכן היה בבית שני אש שירדה מן השמים, והיתה רבוצה ככלב, אך סַיְּעוּ לֹא מְסַיְּעָא – לא היתה מסייעת לשרוף.

תָּנוּ רַבָּנָן, שֵׁשׁ אֲשׁוֹת הָיָן – ישנם ששה סוגים של אש, יֵשׁ אוֹכֶלֶת וְאֵינָהּ שׂוֹרָה, וְיֵשׁ שׂוֹרָה וְאֵינָהּ אוֹכֶלֶת, וְיֵשׁ אוֹכֶלֶת וְשׂוֹרָה, וְיֵשׁ אוֹכֶלֶת לַחִין כַּיבֵשִׁין, וְיֵשׁ אֵשׁ דּוֹחָה אֵשׁ, וְיֵשׁ אֵשׁ אוֹכֶלֶת אֵשׁ. מפרשת הגמרא: יֵשׁ אֵשׁ אוֹכֶלֶת וְאֵינָהּ שׂוֹרָה, הָא דְּיָתְדָן – זו אש רגילה שלנו שאוכלת ושורפת דברים יבשים אך אינה שורפת דברים לחים. שׂוֹרָה וְאֵינָהּ אוֹכֶלֶת, זו חום דְּחוֹלִין – חולי הקדחת שהוא כמו אש, שמרגישים צמאון כל שעה משום שהאש שורפת את כל הלחלוחית שבגוף, ואינם תאבים לאכול. אוֹכֶלֶת דברים יבשים וְשׂוֹרָה דברים לחים, זהו אש דְּאֵלִיָּהוּ בהר הכרמל, דִּכְתִיב (מלכים א' יח לח) 'וְאֶת הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּתְּעָלָה לִחֵכָה', שגם את כל המים שנשפכו שם כילתה האש. אוֹכֶלֶת לַחִין כַּיבֵשִׁין זהו אש דְּמַעֲרָכָה ששולטת בבשר הקודש שהוא לח ואף אותו עושה גחלים. יֵשׁ אֵשׁ דּוֹחָה אֵשׁ זהו אש דְּנַבְרִיאֵל, כשזרק נבוכדנצר את חנניה מישאל ועזריה אל תוך כבשן האש מפני שלא רצו להשתחוות לצלם, ירד גבריאל שהוא מלאך של אש, וצינן את אש הכבשן שלא ישרפו. וְיֵשׁ אֵשׁ אוֹכֶלֶת אֵשׁ, זהו אש דִּשְׁכִינָה, דְּאָמַר מַר (סנהדרין לח:), שכשארצה ה' לברוא אדם אמרו לו המלאכים 'מָה אֱנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ', הוֹשִׁיט אֶצְבָּעוֹ בֵּיניֵיהֶם וּשְׂרָפָן, הרי שאש השכינה אכלה את אש המלאכים.

מקשה הגמרא: וְכי האם באמת כך היה בָּעֲשַׂן הַמַּעֲרָכָה שֶׁאֲפִילּוּ כָּל הָרוּחוֹת שֶׁבָּעוֹלָם אֵין מְזִיזוֹת אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ, וְהָאֲמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי, בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג – מוצאי שמיני עצרת הַכֹּל צוֹפִין לַעֲשַׂן הַמַּעֲרָכָה לראות להיכן היה נוטה. אם היה נוֹטֶה כְּלַפֵּי צָפוֹן, דהיינו שרוח דרומית נושבת ודוחה את העשן לצפון, עֲנִיִּים שְׂמֵחִין וּבַעֲלֵי בָּתִּים עֲצֵבִין, מִפְּנֵי שֶׁגִּשְׁמֵי שָׁנָה מְרוּבִּין וּפֵירוֹתֵיהֶן מַרְקִיבִין, ולכך אי אפשר לשמרם וצריך למכרם בזול, ועניים שמחים שיהיה להם בזול ובעלי בתים עצבים שצריכים למכור בזול. נֶטֶה כְּלַפֵּי דָּרוֹם, משום שרוח צפונית דחתה את העשן לדרום, עֲנִיִּים עֲצֵבִין וּבַעֲלֵי בָּתִּים שְׂמֵחִין, מִפְּנֵי שֶׁגִּשְׁמֵי שָׁנָה מוּעָטִין וּפֵירוֹתֵיהֶן מִשְׁתַּמְּרִין ואינם נחפזים למכור ומוכרים ביוקר. נָטָה כְּלַפֵּי מִזְרָח, הַכֹּל שְׂמֵחִין, כיון שרוח מערבית שקולה היא, ומביאה גשמים לפי הראוי, והפירות לא מרקיבים ואין רעב בעולם. נטה כְּלַפֵּי מַעֲרָב, הַכֹּל עֲצֵבִין, שרוח מזרחית אין בה שום לחלוחית ומייבשת את הזרעים ונמצאו כולם מפסידים. ומכל מקום מפורש שעשן המערכה היה נוטה ממקומו. מתרצת הגמרא: דְּאָוִיל וְאָתֵי כְּרֵיקְלֵי וְאַבְּדוֹרֵי לֹא הֲוָה מִיבַּדַּר – שאמנם היה העשן נוטה לצדדים לפי כיוון הרוח כעץ דקל, אבל לא היה נשבר ומתפזר כעשן של הדיוט.

אָמַר מַר, כְּלַפֵּי מִזְרָח הַכֹּל שְׂמֵחִין, כְּלַפֵּי מַעֲרָב הַכֹּל עֲצֵבִין, וזה משום שרוח מערבית יפה ורוח מזרחית אינה יפה. מקשה הגמרא: וּרְמִינְהוּ, רוּחַ מִזְרָחִית, לְעוֹלָם – בכל הזמנים יָפָה. מַעֲרָבִית, לְעוֹלָם קָשָׁה. רוּחַ צְפוֹנִית, יָפָה לַחִטִּין בָּשָׁעָה שֶׁהֵבִיאוּ שָׁלִישׁ, וְקָשָׁה לְזֵיתִים בְּזְמַן שֶׁהֵן חוֹנְטִין – כשמתחילים לגדול. רוּחַ דְּרוֹמִית, קָשָׁה לַחִטִּין בָּשָׁעָה שֶׁהֵבִיאוּ שָׁלִישׁ, וְיָפָה לְזֵיתִים בְּזְמַן שֶׁהֵן חוֹנְטִין. וְאָמַר רַב יוֹסֵף וְאִיתֵימָא מַר זוּטְרָא, וְסִימָנֵיךְ – יהא זה לסימן איזו רוח טובה לחיטים שהביאו שליש ואיזו טובה לזיתים בזמן שהם חונטים, שבבית המקדש עמד שָׁלְחָן בְּצָפוֹן וּמְנוֹרָה בַּדָּרוֹם, חַאי – השולחן מָרֵבָּה דִּידֵיהּ – מגדל את שלו, דהיינו שרוח צפונית שבה היה עומד השולחן יפה לחיטים שהם היו עולים על השולחן בלחם הפנים, וְחַאי – המנורה מָרֵבָּה דִּידֵיהּ – מגדלת את שלה, דהיינו שרוח דרומית שבה עומדת המנורה יפה לזיתים שבשמן שלהם מדליקים את המנורה. מכל מקום מוכח שמזרחית תמיד יפה ומערבית תמיד אינה יפה, ושלא כמבואר בברייתא. מתרצת הגמרא: לֹא קַשְׁיָא, הָא לָן – לבני ארץ בבל, מזרחית שהיא יבישה יפה להם, כיון שהיא ארץ לחה תמיד מחמת מימיה, ומערבית שהיא מביאה גשמים קשה להם שמרוב גשמים ירקיבו פירותיהם, וְהָא לְהוּ – לבני ארץ ישראל רוח מזרחית קשה להם כיון שהיא ארץ הרים וגבעות וממהרת להתייבש, ורוח מערבית יפה להם כיון שהיא מביאה גשמים. הדרן עלך שבעת הימים